

3.1 Počet obyvatel

Obyvatelstvo je základním dynamickým prvkem a nositelem všech sociálních a hospodářských aktivit v regionu. V roce 2001 proběhlo sčítání lidu. Jednalo se o vyčerpávající, tedy úplné šetření na celém území ČR. Údaje o stavech a pohybu obyvatelstva se týkaly osob, které mají na území ČR trvalé bydliště, od roku 2001 včetně cizinců s tzv. dlouhodobým pobytem (tj. s pobytem na základě víza nad 90 dnů podle zákona č. 326/1999 Sb.). Údaje o počtu obyvatel navazují na definitivní výsledky sčítání lidu k 1. březnu 2001, na jejichž základě jsou zpracovávány demografické bilance v tomto desetiletí.

Z demografického hlediska se rozlišuje přirozený pohyb obyvatelstva neboli přirozená měna, která je charakterizována z hlediska bilancí především počtem živě narozených dětí a zemřelých obyvatel s výsledným efektem přirozeného přírůstku nebo přirozeného úbytku obyvatelstva. Mechanický pohyb obyvatel je stěhování - migrace, jehož výsledkem je aktivní nebo pasivní saldo přistěhovaných a vystěhovaných ve sledovaném období.

Počet obyvatel je rozhodujícím faktorem pro určení výnosu z daní obcím. Český statistický úřad na základě zpracování údajů o přirozené a mechanické změně obyvatel jedenkrát ročně zpracovává bilanci počtu obyvatel územně členěnou do úrovně obcí.

Na celkovém počtu obyvatel České republiky se Olomoucký kraj podílel v roce 2004 pouze 6,2 %, stejně jako v roce 2000.

Tab. 3.1.1 Počet obyvatel k 31. 12. podle okresů

	2000 ¹⁾	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000	Struktura v %	
							2000	2004
Olomoucký kraj	641 072	638 374	636 750	636 313	635 126	-5 946	100,0	100,0
v tom okresy:								
Jeseník	42 597	42 399	42 251	42 148	42 014	-583	6,6	6,6
Olomouc	225 325	224 535	224 156	224 333	224 296	-1 029	35,1	35,3
Prostějov	109 969	109 773	109 524	109 439	109 367	-602	17,2	17,2
Přerov	136 294	135 375	134 895	134 599	134 181	-2 113	21,3	21,1
Šumperk	126 887	126 292	125 924	125 794	125 268	-1 619	19,8	19,7

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

V úhrnu let 2000 – 2004 v Olomouckém kraji ubylo téměř 6 tisíc obyvatel. Počet obyvatel klesal meziročně ve všech okresech Olomouckého kraje. Pokles počtu obyvatel korespondoval s demografickým vývojem v České republice. Republikový pokles obyvatel za posledních 5 let (rozdíl 2004 – 2000) představoval přibližně 46 tisíc obyvatel. Výrazný nárůst v počtu obyvatel zaznamenal pouze Středočeský kraj (zvýšení o 29 033 osob). Zde demografický vývoj souvisí s rozvojem průmyslových podniků a dostupností dojížděky za prací do Prahy. Nárůst počtu obyvatel byl v důsledku kladného salda stěhování.

Při hodnocení přirozené změny obyvatel v jednotlivých okresech Olomouckého kraje v průběhu let 2000 – 2004 zjistíme, že tento demografický ukazatel je v záporných číslech ve všech pěti okresech. Každý rok v jednotlivých okresech více lidí zemřelo než se narodilo.

Analýzou údajů ve vztahu ke stěhování obyvatel v jednotlivých okresech Olomouckého kraje zjistíme, že hodnoty v letech 2000 – 2004 jsou značně rozkolísané. Tři okresy Olomouckého kraje (Jeseník, Přerov a Šumperk) vykázaly v těchto pěti letech úbytek obyvatel stěhováním, z toho nejvíce okres Přerov (-1 073), kde migrační saldo bylo každý rok záporné. V těsném závěsu je se záporným migračním saldem v úhrnu let 2000 – 2004 okres Šumperk (-977) s výjimkou roku 2003, kdy se migrační saldo rovnalo nule. Nejnižší záporné migrační saldo v letech 2000 – 2004 bylo zjištěno v okrese Jeseník (-268 obyvatel). Na území okresu Jeseník bylo migrační saldo od roku 2002 záporné.

Naopak kladné migrační saldo (více lidí se do okresu přistěhovalo než vystěhovalo) bylo v hodnoceném období let 2000 – 2004 zjištěno v okrese Prostějov (880), každý rok počet přistěhovaných převyšoval počet vystěhovaných. Dále je to okres Olomouc, do něhož se za posledních pět let přistěhovalo o 388 více obyvatel

než se vystěhovalo. Jen v roce 2002 bylo migrační saldo záporné (-150), v ostatních letech počet přistěhovaných v okrese Olomouc převyšoval počet vystěhovaných.

Český statistický úřad zpracoval na základě definitivních výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001 populační prognózu České republiky a jednotlivých krajů. Projekce obyvatelstva byla vypočtena bez vlivu vnitřní i zahraniční migrace a ukazuje na hypotetický vývoj počtu a složení obyvatelstva, ovlivněný pouze přirozenou měnou obyvatel. Migrace totiž představuje složku, u níž do budoucna nelze zcela vyloučit nějaké překvapení, a tak je vývoj migrace obtížně předvídatelný.

Projekce předpokládá i nadále úbytky obyvatel přirozenou měnou. Tento trend je uvažován pro všechny kraje, potažmo pro celou Českou republiku.

Tab. 3.1.2 Projekce obyvatelstva do roku 2050 (práh projekce – rok 2002)

	Skutečný stav			Projekce bez migrace					
	2002	2003	2004	2004	2005	2010	2020	2030	2050
Počet obyvatel	636 750	636 313	635 126	634 326	633 271	627 554	609 973	580 417	503 117
v tom ve věku:									
0 - 14	100 789	98 193	95 787	95 551	93 065	85 777	83 377	72 155	60 757
15 - 64	448 568	450 127	450 326	450 454	450 734	444 187	400 214	370 707	274 176
65 a více	87 393	87 993	89 013	88 321	89 472	97 590	126 382	137 555	168 184
Živě narození	5 667	5 830	5 913	5 834	5 907	5 783	5 096	4 369	3 751
Zemřelí	6 680	6 614	6 357	6 973	6 962	7 048	7 335	7 795	7 844
Přirozený přírůstek	-1 013	-784	-444	-1 139	-1 055	-1 265	-2 239	-3 426	-4 093
Porodnost (‰)	8,9	9,2	9,3	9,2	9,3	9,2	8,3	7,5	7,4
Úmrtnost (‰)	10,5	10,4	10,0	11,0	11,0	11,2	12,0	13,4	15,5
Naděje dožití při narození									
muži	71,6	72,1	72,6	71,7	71,9	72,6	74,2	75,7	78,7
ženy	78,6	78,8	79,1	78,7	78,9	79,5	80,8	82,2	84,8
Úhrnná plodnost	1,13	1,16	1,18	1,16	1,19	1,25	1,39	1,53	1,55

Když porovnáme skutečné demografické údaje za rok 2004 s projekcí údajů na rok 2004 v tabulce, zjistíme, že realita roku 2004 byla příznivější než se předpokládalo.

V roce 2004 mělo na území Olomouckého kraje trvalý pobyt 635 126 obyvatel. Podle projekce by měl počet obyvatel kraje do roku 2050 klesnout o více než pětinu (20,8 %), což odpovídá úbytku obyvatel v České republice (20,6 %). V mezikrajském srovnání by k největšímu úbytku obyvatel mělo dojít (oproti skutečnému stavu k 31. 12. 2004) v Plzeňském kraji (pokles o 23,3 %). Naopak nejmenší pokles by měl zaznamenat kraj Liberecký (o 17,5 %).

Jak předpokládá projekce, bude klesat počet narozených dětí. Ve srovnání s počtem narozených dětí v roce 2004 a projekcí v roce 2050, v Olomouckém kraji půjde o snížení přesahující jednu třetinu (36,6 %).

V roce 2050 podle prognózy v kraji zemře dvakrát tolik lidí než se narodí dětí. Populace v Olomouckém kraji, stejně jako v jiných krajích, bude stárnout. Přírůstek osob ve věku nad 65 let má v roce 2050 oproti skutečnosti roku 2004 činit více jak 79 tisíc osob a zvýší se tak podíl obyvatelstva v poproduktivním věku ze současných 14,0 % na 33,4 % z celkového počtu obyvatel v kraji. Tento poměr bude nad úrovní České republiky, kde senioři v roce 2050 budou představovat 32,6 % z celkové populace. Z toho vyplývá další negativní údaj deklarující stárnutí obyvatelstva - index stáří. V roce 2050 bude podle projekce v Olomouckém kraji na 100 dětí ve věku do 14 let připadat 277 seniorů starších 65 let. V roce 2004 podle reálných demografických údajů byl index stáří 93, tzn., že na 100 dětí ve věku do 14 let připadlo 93 seniorů ve věku 65 a více let.

V roce 2050 by se měl oproti skutečnosti roku 2004 zvýšit pravděpodobný věk dožití mužů narozených v roce 2050 v Olomouckém kraji o 6,1 let a dosáhnout tak hodnoty 78,7 let. Ženám by se prodloužil pravděpodobný věk dožití o 5,7 let ze 79,1 let v roce 2004 na 84,8 let v roce 2050. Naděje dožití mužů v České republice v roce 2050 by měla být 78,9 let, ženy narozené v roce 2050 by se mohly dožít 84,5 let.

Stárnutí je chápáno jako jev celospolečenský i individuální, který vyžaduje přijmout ucelený, dlouhodobý program přípravy na stáří a vyvolat zájem společnosti i jednotlivců o tuto problematiku. Vzhledem ke stárnutí populace a zvýšenému počtu seniorů ve společnosti je nutné vytvořit podmínky pro rovnoprávný a aktivní život seniorů.

Zdravý životní styl je už nyní podmínkou zajištění aktivního a důstojného stárnutí, vysoké kvality života seniorů a bude nabývat stále více na významu. Nárůst počtu seniorů a rostoucí potřeba sociální péče a služeb povede k rozvoji sociálních systémů. Bude třeba, aby společnost vytvářela prostředí a programy, umožňující seniorům vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi, které povedou k rozvíjení jejich tvůrčích schopností, přispějí k zvládání nároků moderní společnosti a pomohou naplnit jejich zájmy a potřeby. V neposlední řadě společnost bude muset vytvářet podmínky pro důstojné a přiměřené bydlení seniorů, jehož výsledkem nebude segregace starých lidí do objektů a zařízení odloučených od rodin a ostatní společnosti.